

Kabinet Korošćův vyřídil bez ohledu na vášnivou oposici Chorvatů státní nezbytnosti i s ratifikací smluv nettunských a skupštinu pak odročil. V politických prázdninách došlo pak znenáhla k jistému uklidnění, ač by bylo mylné považovati je za počátek sblížení. Chorvati trvají neústupně na své autonomistické posici, které se dostalo zločinem ve skupštině tak mohutné mravní opory. *Maček a Pribičević*, kteří převzali vedení selskodemokratické oposice, odmítají všechny pokusy o kompromis s nynější většinou, který by ponechal režim v základech nezměněný. Očekává se, že koruna zasáhne na podzim do řešení dokonale zabředlé situace radikálním způsobem. Král počínal si až dosud neobyčejně zdržlivě a nestranně, čímž získal si značnou autoritu u obou stran. Anglický žurnalista *Wickham Steed* obrátil se na něho s otevřeným listem, který vyznívá v přímluvu za Chorvaty. Připomíná jejich dobrovolnou přihlášku ke království SHS a oběti, které myšlence sjednocení přinesli. Není pochyby, že král Alexandr osobně má plné porozumění pro nový ráz státu, který rozhodně není jen zvětšeným Srbskem, ale jde o to, podaří-li se mu přemoci odpor stále ještě velmi silných velkosrbských živlů ve straně radikální. — Obtíže vnitropolitického ustavení Jugoslaviie nemohou se dotýkati nikterak její spojenecké politiky s naší republikou. Smlouva z roku 1920 až dosud platná vždy na obvyklou několikiletou lhůtu, byla nyní v Ženevě *prodloužena in perpetuum*. Je to prostý důsledek té základní skutečnosti, že naše národy jsou spojeny neodlučně krví, politickou tradicí i jednotnými zájmy ve střední Evropě. V této souvislosti mluvilo se o vytvoření jednotné smlouvy celé Malé Dohody, byli však takový plán opravdu v odpovědných kruzích chován, byl patrně opuštěn, poněvadž spojení ČSR s Rumunskem a s Jugoslavií nelze přece jen uvést na jedinou basi.

V Řecku byla koalice stran republikánských s monarchistickými nahrazena znovu režimem *Venizelovým*. Starý vůdce, který odešel před několika lety do ciziny, považuje svoje dílo za skončeno, vrátil se, jakmile spatřil první známky ochabnutí protidynastického stanoviska v politických stranách řeckých. Měl s počátku dosti značné obtíže, aby přesvědčil vlastní liberální stoupence o záhubnosti dosavadního postupu a získal jejich souhlas k vypuzení monarchistů z koalice. Přes to podařilo se mu vládu svrhnout a v následujících volbách dokázat, že *má zemi ještě pevně ve svých rukou*. Koaliční skupina v liberální straně vyšla úplně bez mandátu, a royalisté byli zdecimováni. Venizelos má dnes diktátorské postavení a může v politice vnitřní i zahraniční uvést Řecko na nové dráhy. V Jugoslavií očekávalo se od něho obnovení přátelské smlouvy a posílení balkánské linie proti aspiracím italským. Tyto naděje osvědčují se jen z části. Venizelos je sice ochoten upravit v posledních letech nejistý poměr jihoslovansko-řecký v duchu co nejlepším, nechce však při tom angažovati se proti Italii. *Jede do Bělehradu přes Řím*.

Pevnost italské posice na Balkáně projevila se současně také přeměnou dosavadní aspoň formálně republikánské ústavy albánské v monarchistickou. Mussoliniův exponent *Ahmed beg Zogu vyhlásil se králem*, aniž vzbudil odpor k revoltě vždy náchylných kmenů. Je zřejmo, že byla vykonána pečlivá příprava a vliv sousední velmoci je finančně i vojensky již pevně zakotven. Na poměrech mezi státy na Balkáně se tím ovšem nic nezměnilo, poněvadž de facto byl Ahmed Zogu trvalým vládcem Albanie již dříve a jeho věrnost Italii nesporná.

Dr. Rudolf Procházka.

Z REVUÍ A ČASOPISŮ. PRÁVO A SOUDOBA KULTURA.

U příležitosti zahájení výstavy soudobé kultury v Brně napsal rektor Masarykovy university prof. Dr. Jaroslav Kallab do *Lidových Novin* (27. května 1928) příspěvek *Právo a soudobá kultura*, z něhož uvádíme hlavní myšlenky. Zachytiti způsobem smysly vnitřnějším právo a jeho vztah ke kultuře jest téměř nemožno. Ale obraz naší soudobé kultury byl by kusý, kdyby v něm chyběla složka tak významná, jako je právo, a také účinek výstavy na další duševní život v republice by nebyl úplný, kdyby nezbudila živé vědomí, že kultura není myslitelná bez právního řádu. Je nám toho nyní v desátém roce republiky

snad více třeba, než kdykoliv jindy. Vyroste ve státě, v němž velmi často šla moc před právem, nedovedli jsme také v prvních letech republiky vzájemný vztah mezi násilím a právem vždy přesně odhadnouti. Dočasné většiny v parlamentě i jejich tisk neváhaly přesvědčovat veřejnost, že ten, kdo má moc, má i právo, že právní řád jest tu jen k tomu, aby sloužil dočasným držitelům moci ve státě. A tak se rozmohlo i mezi lidmi politicky nebezvýznamnými domnění, že tam, kde právo neslouží jejich osobním, stavovským, stranickým, třídním potřebám a požadavkům, jsou v právu, jestliže je obcházejí, porušují, lámou. Ve své krátkozrakosti si neuvědomují, že nelze se spoléhat na právo v žádném směru, jakmile je počneme v jednom směru rušiti.

Právo projevy svými v životě je z nejspolehlivějších měřítek kulturní úrovně národa. Byl to jemný pozorovatel společenského života, jenž napsal, že od staletí si společenský život vytvářel svůj právní řád, že však ještě nikdy právní řád nevytvořil společenského života. Aparát právního řádu je velmi jemný aparát, v němž nepatrný kaz může přivoditi nedozírné následky. Proto všichni, kdo při tvorbě práva se zúčastní — a to jsme v demokratické republice všichni, poněvadž svým volebním lístkem aspoň dáváme určitým lidem do rukou moc tvořiti nové právo — musí, máme-li býti národem skutečně kulturním, si býti vědomi velké odpovědnosti z této moci vyplývající. Jinak zase by nám výstava práva měla býti poučením, že nestačí, vpravíme-li dobré myšlenky do formy paragrafů, nýbrž že je třeba vytvářeti drobnou denní prací ony společenské poměry, za nichž tyto myšlenky by se daly uskutečniti. A nade vše v rámci soudobé kultury výstava práva by nám měla zprostředkovati poznatek a přesvědčení, že kultura v právním životě se nám jeví jako snaha o *spravedlnost* stejně, jako v životě vědeckém se jeví jako snaha o *pravdu*, v životě uměleckém jako snaha o *krásno*. Je-li kultura projevem harmonie v duševním životě národa, a nazýváme-li harmonii ve vztazích společenských *spravedlností*, není kultura tam, kde není vůle všemi silami hájiti *spravedlnosti*. Ak.

MONROEOVA DOKTRINA V R. 1928.

Píše o ní v zářijovém čísle *Revue des deux mondes* známý francouzský diplomat *Jules Cambon*. Mluví se o ní čím dále tím více. Kdežto jindy se zdálo, že se tato doktrína týká jen Ameriky, nabývá dnes tím větší působivosti, čím více vzrůstá ve světě úloha Spojených států. Když ji prezident Monroe po prvé vyložil ve svém poselství Kongresu z 2. prosince 1823, nebyla diplomatickým aktem. Mocnosti jí také oficiálně neuznávaly; teprve vzrůst Spojených států učinil tuto doktrínu, jež byla s počátku soukromým prezidentovým činem, základnou americké zahraniční politiky. Dnes je dokonce uznána oficiálně: v 21. článku smlouvy o Svazu národů jmenuje se výslovně mezi dohodami, jež neodporují smlouvě.

Cambon vykládá, jak došlo k Monroeovu projevu. Vyvolal jej vlastně Canning, který řídil londýnský Foreign office a sledoval politiku nepřátelskou Svaté Allianci a Rusku. Navrhl vládě Spojených států, aby společně s Anglií protestovala proti pokusu Svaté Alliance obnoviti v jižní Americe španělskou nadvládu. Spojené státy tuto nabídku zamítly a jejich vláda cítila, že je na ní, aby jednala sama. Tak došlo k Monroeovu prohlášení, jehož tenorem bylo, že zásadou zahraniční politiky Spojených států je nezasahovat do vnitřních záležitostí evropských států; na druhé straně však nemohly by Spojené Státy souhlasit se zasahováním evropských mocností do záležitostí amerického kontinentu. Tuto zásadu oddělení starého a nového světa zachovávali všichni američtí presidenti. Amerika neučinila výjimku ani ke konci světové války; přes to, že se jí zúčastnila, nepodepsala Versailleský mír a pakt o Svazu národů, protože by se prý pak musila starati o evropské záležitosti, na nichž nemá zájmu. — Zásada Monroeovy doktríny »nezasahovati« byla však brzy rozšířena. Kdežto r. 1865 ve sporu Chile a Peru se Španělskem a r. 1866 v mexické výpravě spokojily se Spojené státy úspěšnou intervencí u španělské a francouzské vlády, r. 1895, kdy Anglie žádala na Venezuele opravu hranic ve prospěch anglické

Guyany, president Cleveland prosadil v Kongresu návrh, aby hranici stanovila sama komise Kongresu. R. 1902 pak, kdy anglické a německé loďstvo blokovalo Venezuelu, Roosevelt dal americkému loďstvu rozkaz zabránit německému vylovení. Německá vláda před tímto ultimatem ustoupila. Před tím již, r. 1898, osvobodily Spojené státy Kubu a Porto-Rico od španělské nadvlády a zmocnily se dokonce Filipin. Tak se znenáhla rozšiřovala Monroeova doktrina a Spojené státy působily mimo své hranice a uplatňovaly svou moc ve sporech států menších. Toto zasahování nebylo vždy příjemné ostatním americkým státům a tak navrhli na letošní panamerické konferenci někteří delegáti jihoamerických států resoluci odsuzující právo zasahovati. Vůdce americké delegace Hughes odpověděl na tento návrh senační řečí, v níž sice odsuzoval intervenční politiku, při tom však hájil jakési právo zasahovati, jež se podezřele podobalo politice, kterou právě chtěla resoluce odsouditi. Jules Cambon soudí v závěru svého článku, že jsou dnes dvě veliké mezinárodní organizace: Svaz národů a Panamerická Unie. Státům latinské Ameriky, jež jsou členy obou organizací, přísluší úkol spojovati tyto dva světy a nedopustiti, aby se tyto dva mírové orgány rozdvajily.

Dr. K. J.

EVROPA A PŘIPOJENÍ RAKOUSKA K NĚMECKU.

V revui Sozialistische Monatshefte (srpen 1928) uvažuje sociálně demokratický poslanec Ludwig Quessel o této otázce ve stati Europa und der Anschluss Österreichs zu Deutschland a dochází k těmto závěrům. O úsilí spojití německé Rakousko s Německem jest potřeba říci několik klidných a vážných slov. Právě nyní nutno zdůraznit, že připojení Rakouska k Německu stane se skutečností teprve tehdy, odhodlá-li se Německo opravdu k politice čistě kontinentálně evropské. Rakousko-německé spojení jest částí veliké evropské otázky kontinentálního sjednocení. Poněvadž francouzská zahraniční politika ve vlastním národním zájmu pracuje důsledně k tomuto sjednocení, nemůže se proto uskutečniti připojení ani proti Francii, nýbrž musí býti připravováno v nejužším dorozumění s ní. Cesta k připojení vede do Paříže, jenom tam možno položit k němu základy. Není také správné domněnání, že v Paříži mají nějaký »imperialistický« zájem na tom, aby bylo zabráněno připojení Rakouska k Německu v rámci kontinentálního sjednocení. Proti Velikému Německu pod britským vedením je celá Francie, naopak však Velké Německo, jež se dobrovolně zařadí do Nové Evropy, nenarazí na celém kontinentě na odpůrce. Německu spjatému s Francií může Paříž klidně dovoliti přivtělení Rakouska, zatím co stále bude se zpěčovati dovoliti tak Německu, které jest pod anglosaským vlivem a může ho býti kdykoli využito jako anglického meče. Nutno říci, že připojení jest věcí politiky, nikoli demonstrace. Kdo nestojí na stanovisku zajištění evropského míru ve smyslu ženevského protokolu a tím proti anglické politice Balance-of-power, nejenom že nedosáhne ničeho propagandou připojení, nýbrž vyvolá naopak toliko znepokojení v Evropě. »To musíme zdůrazniti zvláště my, kdož pojímáme otázku připojení vážně«.

Ak.

KOMUNISTICKÝ MANIFEST A DEMOKRACIE.

V mezinárodní revui pro socialismus a politiku Die Gesellschaft (roč. V., č. 8) uveřejňuje její vydavatel Dr. Rudolf Hilferding kritickou studii Karla Kautskyho Das kommunistische Manifest und die Demokratie, určenou za úvod k novému vydání Komunistického manifestu, jemuž dodala poznovu zvláštního významu druhá ruská revoluce. Před ní nepochyboval nikdo o tom, že sociálně demokratické strany jsou stranami marxistickými a že vycházejí z Komunistického manifestu. Po ní zahajují komunisté prudký boj proti sociální demokracii dovolávající se téhož Komunistického manifestu. Jak je to možno? Dle Kautskyho tím, že komunisté zdůrazňují jednak ona místa manifestu, jež jsou vývojem překonána, jednak podkládají některým větám jiný smysl, než jaký opravdu mají. To platí především o demokracii.

V Komunistickém manifestu nemluví se o ní mnoho. Ale věta: »Prvním krokem v dělnickém hnutí jest povznesení proletariátu na vládnoucí třídu, vybojování demokracie«, uznává její nutnost. Z předběžného nástínu Komunistického manifestu vyplývá, že jeho autoři požadovali zcela rozhodně demokratické státní zřízení. Upustili-li později od mnohých požadavků, jež vyslovili v manifestu, nevzdali se nikdy požadavku demokracie. Že se tak málo mluví v manifestu o demokracii, není nikterak svědectvím pro názor, že autoři podceňovali její význam. Jím šlo především o to, aby rozvedli a objasnili ony body, jimiž se liší marxistické pojetí od pojetí jiných revolučních stran a směrů v té době, a považovali za zbytečné rozvádětí podrobněji body, které měly společné s jinými a které byly tehdy samozřejmostí pro každého revolucionáře. Osvětliti podrobněji výhody demokracie pro proletariát bylo nutno teprve tehdy, když vystoupili socialisté, kteří ji odmítali, jako bakuninovci a jejich následovníci bolševičtí komunisté. Jest ovšem pravda, že Marxovy a Engelsovy představy o účincích demokracie liší se značně od našich představ; leč to dá se vysvětliti duchem jejich doby a autoři manifestu sami později doznali, že historie usvědčila je v mnohém z nepravdy.

Kautský dospívá k závěru, že jest nesprávným tvrzení, že se v Komunistickém manifestu demokracie podceňuje nebo zavrhuje. Manifest ji naopak požaduje jako první krok k proletářské revoluci. Marx a Engels spatřovali v ní však především toliko prostředek k tomu, aby proletariát dobyl ihned politické moci a zavedl socialistická zařízení. Tohoto účinku neměla demokracie ovšem nikde. K tomu objevil se proletariát dosud ještě příliš slabým. Ale nejvýše účinnou a nepostradatelnou objevila se demokracie v posledním století ve funkci základny, na níž jedině se může proletariát hromadně organisovat a bojovat, a to nikoli zoufalými povstáními bez určitého cíle, která zhrouť se vždy bez jakéhokoliv úspěchu, nýbrž vytrvalým, plánovitým a úspěšným zápasem. A při tom se mu daří zaujímati jednu posici měšťanského státu a měšťanské společnosti po druhé a mohutněti s každým pokrokem jak pokud jde o sílu jeho tak i pokud jde o prozíravost. Na této cestě bude stále schopnějším ovládnouti celé státní zřízení a celý výrobní proces a povznésti je k vyšším výkonům pro veškeren lid. Tato funkce demokracie, která se uplatňuje stále úspěšněji, byla její nejdůležitější funkcí. O ní neříká nám Komunistický manifest přímo ničeho. Leč přes to dá se plně pochopiti pouze se stanoviska tohoto manifestu, s hlediska třídního boje. A jen s tohoto stanoviska budeme plně právi demokracii. Ak.

ČLOVĚK VE VÝSTAVBĚ DRUŽSTEVNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ.

Sozialistische Monatshefte (srpen 1928) přinášejí studii Hermanna Thurowa *Der Mensch im Aufbau der genossenschaftlichen Wirtschaft*, která zasluhuje pro svou časovost největší pozornosti. Od vedoucích kdysi hospodářských teoretiků a reformátorů dochovala se nám řada hypotes, praví autor, jež ukazují nám budoucího člověka v ideologicky zkrášeném obraze. Tento člověk najde v požadovaném novém společenském řádu takové a onaké hmotné výhody, stane se účastným těch neb oněch duchových statků. Vždy získá něco vnějšího i vnitřního. Jeho kulturní dědictví bude tím větší, čím radikálněji utváří se přeměna společenských poměrů. Ani družstevní propaganda nevzdala se předpovědi tohoto druhu. Od směrodatných teorií hospodářských a státních v minulosti liší se tím, že přibírá jedince přímo ke spolupráci na zavedení nového ekonomického řádu, že ponechává člověku uplatňovati ony síly, jimiž má se povznésti k vyšší organisaci, že organisovanou svépomocí staví jej do středu veliké přeměny společnosti.

Družstevní reformní myšlenka jest těsně spjata se snahami prvních škol socialistických. Nepodporovaly ji nikdy ani nátlak ani byrokratická nařízení. Státní poručikování, donucování, libovůle, leč i *ortodoxnost* a fanatismus ve vlastním táboře jsou překážkami družstevního pokroku. Větší potíže, než jaké mu připravuje státní nátlak, vyrůstají však kooperativnímu hnutí ve většině zemí z malého pochopení, s jakým se setkává ve vlastních vrstvách dělnických. Jistě levicové radikální kruhy chtějí míti

ze spotřebních družstev toliko nástroj třídního boje. Společenské nesrovnalosti, *antagonismus* mezi třídou podnikatelskou a proletářskou se nepopírají v družstevní literatuře. Než družstvo, má-li být jeho činnost plodnou, musí spojovati protichůdné prvky na jedné čáře, musí působiti k vyrovnání životních podmínek, k vyrovnání, které sice neodstraňuje kapitalismus, *zúžuje* však jeho *akční* pole. Bez této zprostředkující, politicky a nábožensky neutrální činnosti není možný žádný družstevní vzestup. To dokazuje dostatečnou měrou historie posledních desetiletí. Nezávislost a samostatnost družstevního hnutí neznámá ovšem jeho izolaci, odloučenost od jiných hospodářských nebo odborových organizací. Družstevní výroba na vysokém stupni předpokládá dalekosáhlé dorozumění s organizovaným průmyslovým dělnictvem. Neboť ono má v rukou možnost urychlit přeměnu kapitalistické výroby statků ve výrobu kooperativní nebo jí zabránit. Co může přinést družstevní výrobě na prozíravosti, pracovní intenzitě a dobré vůli, to zajišťuje jí rozhodující přednost před kapitalistickou soutěží. Nejde tedy o splynutí organizací, nýbrž o splynutí duchů.

Starým socialistickým požadavkem jest odstranění námezdního systému. Bude odstraněn v družstevním pracovním procesu? V obyčejném slova smyslu nikoli; neboť v kooperativním hospodářství jsou námezdníky všichni práce schopní členové společnosti, počínajíc nosičem břemen a končíc ředitelem závodu. Než tento systém pozbývá v řádu, v němž každý pracuje pro každého a v němž není již příživnické lidské vrstvy, která by hověla zahálčivosti na účet ostatních, úplně svého dřívějšího významu. Na čem má dělník jakožto vyrabitel hlavní zájem, jest družstevní praxe odměňování za práci, která bude práva skutečně zásluze a která uvede na minimum extremy, které vidíme v soukromém průmyslu.

Poněvadž kooperativní obroda společnosti nenastane sama sebou, nutno probouzeti a vyvíjeti pro ni smysl. Z této nutnosti vysvětluje se stále rostoucí v družstevním hnutí porozumění pro výchovnou činnost mezi členstvem. To znamená, že jest nutno mobilisovati v samotných lidech síly, které vedou k povznesení hospodářskému a kulturnímu. Znamená tudíž družstevní hospodářská reforma zároveň reformu lidí. Člověk působí však zpětně svými individuálními vlastnostmi na společnost, již vtiskuje své vlastní přednosti. »Dokonalý člověk jest malým národem«, praví Novalis. Vyzařování osobních ctností proniká celý organismus, prozařuje a omlazuje jej pokojnou, přece však vytrvale působící silou. Proto i když přijde v budoucím hospodářském řádu k větší platnosti společenství než jedinec a celek bude vystupovat silněji do popředí než jednotlivec, tož přece jen bude tento jednotlivec stejně i pak dávati podnět ke všemu novému, jako bylo tomu dříve. Pokud jde o družstevní hospodářství znamená to, že další vývoj a bytí pospolitého hospodářství, které razí si v družstevnictví dráhu, závisí právě také na hodnotě jeho nositelů, to jest na lidech, jejichž duchová podstata zrcadlí již kousek onoho nového světa, který má nastoupiti na místo světa starého. Ak.

STARÁ A NOVÁ DIPLOMACIE.

O staré a nové diplomacii napsal pěknou úvahu do revue Die Gesellschaft (roč. V., č. 2.) Dr. Albert Salomon. V »tajné diplomacii« těší se dosud slávě vítězná síla fysických a materiálních prostředků. Vítěz je vším. Nahraditi psychologické předpoklady tohoto romantického ctění hrdin pozorností a obdivem pro lidské ctnosti »pouze« civilního státníka a diplomata jest jedním z nejvýznamnějších úkolů výchovné politické práce v demokracii. Diplomata nezastupuje nikdy svůj národ, nikdy nevystupuje jako politický vůdce, jako důvěrník stran a jejich stoupenců, nýbrž vždy jako zástupce a orgán své vlády. Jako důstojník musí chtít válku, tak zase musí chtít diplomat mír, musí v jednáních a formulacemi, kompromisy a ústupky odstraňovati a v řád uváděti zájmové protivy států, které narážejí na sebe. Úřad diplomatův vyžaduje, aby každodenně a v každou hodinu nasadil veškeré duševní a mravní síly. A právě tento požadavek na lidskou osobnost, nikoli na jednotlivé vlastnosti intelektu, vzdělání

nebo odborného školení propůjčuje diplomatovi jeho zvláštní postavení. Mravní opravdovost a vážnost, smysl pro skutečnost a vnitřní ukázněnost, soudnost a umírněnost, diskretnost a takt jsou lidskými tvůrčími prvky »normativního« diplomata. Je-li jeho poslání humánním, tož jsou i jeho prostředky a účinky určovány přesvědčivostí, která z nich pramení.

Proti »tajně diplomacii« požaduje se v zahraniční politice »demokratická kontrola«, která znamená, že vláda a její orgány nesmějí učiniti zahraničně politická opatření, která by zůstala utajena parlamentu (zahraničním výborům). Rozhodujícím jest, že v demokracii uplatňuje lid svým zastoupením a reprezentací ve vládě obsah a směr své politické vůle. Aby tato vůle byla rozumná a jasná, aby nebyla ovládána temnými pudy a nebyla nezodpovědnou — jest úkolem výchovné politické práce dnes. Že demokracii vzrostla politická odpovědnost, že má na diplomacii účast více lidí, kteří jsou s to prokázat vlastnosti diplomatů, musí potěšiti srdce diplomatovo. Ak.

LITERATURA.

DR. OTAKAR MATERNA: K DISKUSI O METHODĚ SOCIOLOGICKÉ. (Dokonč.)

II.

Studie Weyrova obsahuje mnohem více, než slibuje její nadpis, neboť podává také trest celé autorovy noetiky a methodologie i základ jeho normativní theorie právní.

1. Weyr prohlašuje za svoje východisko kritický idealismus, a to výslovně Kantův. Uznává nejen Kritiku ryzího rozumu, nýbrž i Kritiku praktického rozumu. Ve stručných heslech bylo by možno hlavní these vyjádřiti snad takto: V každém aktu poznání jde o vztah mezi subjektem a objektem. Věc o sobě, t. j. podstata jakožto jsoucno nezávislé na formách nazíracích, jest nepřístupna poznání smysly a rozumem. Vědecké poznávání jest možno pouze dvěma methodami: svět, jaký jest, neboli přírodu poznáváme methodou přírodovědeckou, která stanoví zákon kausální a uznává formy prostoru a času jakožto poznávací prostředky našeho intelektu — svět, jaký býti má, poznáváme methodou normativní, podle které se svět jeví jako soubor norem.

Thesi o nepoznatelnou věci o sobě vyjadřuje Weyr (na str. 42) těmito slovy: »Nelze poznati, co přesahuje (transceduje) poznávací prostředky lidského intelektu, tedy především ne nějaký »svět«, jak by se jevil bez ohledu na ony poznávací prostředky«. V tomto znění, které podle mého mínění plně souhlasí s názorem Kantovým, není nijak tvrzena naprostá nemožnost poznání podstaty jsoucna, jakou důsledně zastává na př. Comte a starší francouzský pozitivismus. Kritický idealismus pouze zjistil, že podstatu nelze poznati smysly a rozumem. Tento kritický poznatek není tedy odpovědí na otázku, jak poznávám věc o sobě bez jakýchkoli (nejen rozumových a smyslových) prostředků poznávacích; takováto otázka byla by zřejmě logicky pochybená a nesmyslná. I s hlediska kritického idealismu jest zcela oprávněné zkoumání, jak vůbec vznikla představa věci o sobě a zda a jak mohu jsoucno poznati jinak, než smysly a rozumem. Odpověď na to není překročením hranic lidského poznání. Mimo smyslové a rozumové poznávání jest stálým základním dějem duševního života bezprostřední prožívání duševních stavů, které jest iracionálním poznáváním podstaty života. Je to znak každého duševního stavu, když jej prožívám na rozdíl od duševního stavu, o kterém přemýšlím. Takto chápané intuitivní prožití není žádnou rozumovou metafysikou ani není tajuplným exstatickým stavem.* Ale i když pro-

* O otázce rozšíření intuitivního poznání podstaty i přes hranice vlastního duševního života zmiňují se jen v poznámce, protože nelze tvrditi, že by každý byl takovéhoho zážitku schopen a protože odpověď na tuto otázku není na tomto místě bezpodmínečně nutná. Kdo bezprostředním prožitím získá jistotu v náboženství, umění, lásce, splnutí s kolektivem atd., má osobní jistotu, kterou žádný rozumový důkaz nevyvrátí ani nedokáže, která je racionálně nesdělitelná, ale která je právě absolutní jistotou. Tuto intuici znamenající splnutí subjektu s objektem nutno ovšem jasně lišiti od intuitivního prožívání vlastního života, kde subjekt a objekt jsou totožny.